

Dmitry Tanaschuk
(Chernivtsi)

PUBLICATION OF MATERIALS OF MUSEUM
AND PRIVATE COLLECTIONS OF LVIV IN
THE SCIENTIFIC WORKS OF THE
XIX – EARLY XX CENTURIES.

In the article the author talks about research and publication in the XIX – the beginning XX centuries materials from the collections of public, educational, public and private collections museum, and their introduction into scientific circulation.

Key words: museum collection, private collection, museum and society, zoological museum, natural collection, ethnographic collection, museum exhibit, source study base.

УДК: 94 (477.85):746.3

Василь Мустеця
(Чернівці)

ПОХОДЖЕННЯ НАЗВИ СЕЛА ШУБРАНЕЦЬ
ЗАСТАВНІВСЬКОГО РАЙОНУ: ЛЕГЕНДИ,
ТЕОРІЇ, ПРИПУЩЕННЯ

У статті досліджується питання походження назви села Шубранець Заставнівського району Чернівецької області, робиться спроба співставити народні легенди про її походження та розвідки науковців, зібрати наявні пояснення можливого його походження та висунути власне припущення, у головних рисах окреслити ранню історію села.

Ключові слова: легенда, село, теорія, слов'яни, поселення, назва, версії, жебраки, шувар, Шебра, собраніє, річка.

Етимологія походження назв населених пунктів – перше, з чим має справу краєзнавець, намагаючись дослідити витоки того чи іншого села. Вона багато про що може сказати дослідникам, привідкриваючи вже при найпершому знайомстві своєрідну завісу над його ранньою історією, даючи передзвання про особливості шляху його утворення і розвитку.

Водночас назви низки населених пунктів краю залишаються остаточно не дослідженими. До таких належить і село Шубранець Заставнівського району Чернівецької області, при спробах пояснити назву якого дослідники стикаються з певними труднощами. Відтак, хоча науково визнана теорія походження назви села існує¹, проте вона, так би мовити, не прижилася – серед самих мешканців вона практично невідома, і остаточно не задовольняє дослідників минувшини краю.

Останнім часом з'являються нові дослідники, котрі претендують на трактування назв населених пунктів області, у т.ч. села Шубранець, враховуючи аналогії у стародавніх мовах, перш за все у санскриті та давньоперській². На даний час їх дослідження занадто поверхові, доказова база недостатня, їх

висновки доволі безапеляційні, претендують на всезагальність, намагаючись пояснити назви одразу цілої низки сіл краю, навіть тих, які на достатньо високому науковому рівні розтлумачені та не викликають дискусій чи заперечень.

У статті робиться спроба узагальнення наявних нині легенд та народних переказів, наукових теорій походження назви села, розглядаються сильні і слабкі сторони кожної, наводяться аналогії із подібними назвами населених пунктів сусідніх регіонів, робиться власна спроба розтлумачити його назву, співставляється із даними археології та інших наук.

Традиційно вважається, що назва села, вперше згадана у дарчій грамоті молдовського воєводи Іллі від 18 жовтня 1435 р.³ як „Собранець”, походить від слова „Собраніє”. Ця теорія походження назви вважається науковою та загальноприйнятою. Зокрема, ще у 1899 р. автори книги „Буковина. Загальне краєзнавство”, що була підготовлена офіцерами крайової жандармерії, про Шубранець вказують: „Назва цього села могла виникнути від руського слова собраніє = зібрання”⁴. Водночас про якого роду зібрання йдеться у назві, автори книги не пояснюють.

Один із варіантів пояснення взаємозв'язку слів „Зібрання” і „Собранець” автору публікації довелося чути від старожила села – народної майстрині Пентелюк Марти Іллівни. За її словами, назва села походить від слова „зібрання”, бо виникло село як місце, де збиралися різні прийшли люди. Відповідно, за такою логікою, село не має єдиного спільного родового кореня, а є групою розрізаних людей. Така версія проливає хоча б якесь світло на значення слова „собраніє” у його назві. Хоча тогочасні умови життя ставлять під сумнів можливість виникнення населеного пункту у такий вільний спосіб. У ті часи (імовірно, мова йде про ранньослов'янський період) існування людини поза родом, поза великою патріархальною сім'єю, яка вела спільний обробіток землі та спільне господарство, є сумнівним. Водночас болотиста місцевість, віддаленість від магістральних торгових шляхів, „непомітність” загалом, і водночас близькість до тогочасних адміністративних та торговельних центрів (рівновіддаленість в межах 10-15 кілометрів від Чернівців, Ленківців, Горішніх Шерівців чи Ревного) робить зазначену теорію до певної міри привабливою.

Нинішнє наукове пояснення походження назви села та його зв'язок із словом „зібрання” належить відомому досліднику буковинських топонімів Ю. Карпенкові. З його точки зору, у розумінні походження назви села ключовим є його співзвучність із назвою річки. Остання ж називається так тому, що у цьому місці різноманітні численні струмки „збираються” у річку. Наведемо повністю розвідку Ю. Карпенка⁵: „Шубранець – ліва притока Пруту. Одноіменне село на цій річці, яке повторює її назву, у 1435 р. згадується у формі Собранец. Назва фонетично змінилась у Шубранець у XVII-XVIII ст.

Отже у гідронімі префікс съ (Съ-бър-ан-ьць) залишився за межами звукових перебудов, яких він зазнав після занепаду зредукованих в українській мові. Цього б не трапилось, якби гідронім увійшов у вжиток пізніше XII ст. Давнє значення гідроніма – збірна річка, з'єднання різних потоків. Порівняй назву Зброди для частини Совиці (Великої). У с.Шубранці цю річку називають Совица, Совиця”.

Водночас намагання пояснити походження назви села від назви річки стикається із низкою проблем. Зокрема, річку вище за течією, до села, а також нижче течією, при витоку із села, населення називає, як правило, Сови́ця (Сови́ца). Ту ж частину річки, котра протікає через село, називається, як правило, Фоса. Власним іменем „Шубранець” в селі річку і не називають. До того ж, практично неподалік протікає ще три Совиці – т.зв. Велика, або Шипинська Совиця, Мала, або Кіцманська Совиця, а також назву Совиця має річка Кучур. Спроба ж вияснити походження назви річки Совиця (Совица) наразі ще більш таємнича і залишається складною навіть для дослідників. Окремі науковці намагалися вивести її назву від слова *сова* (птаха), а вже згаданий Ю. Карпенко – від дієслова *совати*, маючи на увазі зсування русла ріки внаслідок розмиву одного з її берегів. Водночас сам Ю. Карпенко зазначає, що „таке значне поширення в одній місцевості цієї назви, загалом для слов'янської основи нетипової, зароджує підозріння, що це не утворення від *совати* і тим паче *сова*, а елемент дослов'янського, ще фракійського субстрату”⁶.

Дослідження Ю. Карпенка були підтримані й іншими науковцями. Зокрема, у праці М. Янко⁷, котру можна вважати найбільш авторитетною з точки зору офіційного тлумачення походження топонімічних назв сучасною наукою, читаємо наступне: „Шубранець (колишня назва Собранец) – ріка, ліва притока Пруту (басейн Дунаю). Назва „Собранець” фактично змінилася на „Шубранець” у XVII-XVIII ст. Стара назва „Сьбъраньць” означала „збірна ріка, з'єднання декількох притоків”. У свою чергу щодо Совиці: „Гадають, що гідронім дослов'янського (фракійського) походження і узгоджується фонетично з балканським гідронімом „Сава”, згодом переосмисленим в українській мові і утвореним від дієслова „совати”, маючи на увазі зсування русла річки внаслідок розмиву берегів”.

Але які саме фракійські аналогії, автори не зазначають. Дані археології свідчать про наявність на території села кількох шарів проживання північнофракійських племен. Зокрема, впродовж XIII-XI ст. до н.е. на території села зафіксовано рештки поселення фракійських племен, які науковці класифікують як Культура Ноа. Згодом, приблизно у X-VII ст. до н.е. інша група північнофракійських племен утворила т.зв. голіградську культуру, або культуру фракійського гальштату. У перші роки нової ери заснували своє поселення дакійські племена (Липицька культура, I – сер. II ст. н.е.), а впродовж II – IV ст. н.е. на нинішній території села існували одразу чотири поселення племен

Черняхівської культури, багатоетнічної за своїм складом⁸.

На наш погляд, про можливі фракійські впливи можна буде говорити лише після додаткових досліджень. Одним із його варіантів могло б бути походження назви від слова *шувіце* (*šuvīce*), що в перекладі означає **струмок, потічок** (загалом, досить влучні епітети стосовно розмірів річки). За такої логіки, назва річки могла отримати своє походження з часу перебування на території села дакійського населення, можливо у часи черняхівської культури, звідки його перейняло слов'янське населення.

У свою чергу, К. Тищенко, котрий досліджував іншомовне коріння українських назв, виводить назву Шубранець від історичних Габр-ів (габр/джебр – перси, які чинили опір ісламізації по арабському завоюванню VII ст. і зберігали зороастрійську релігію; зневажлива назва зороастрійців). На його думку, у хозарські часи слов'яни стали сторонніми свідками переслідувань загонами ісламізованих степовиків численних груп габрів з Персії, утікачів від експансії ісламу, котрі частково оселилися в т.ч. на Буковині і поступово асимілювалися із місцевим слов'янським населенням⁹. Відповідно, „Шубранець” первісно мало назву Джебранець. У контексті такого трактування назви Шубранця цікава і наступна аналогія, яку наводить К. Тищенко: від історичних джебрів/габрів походить слово „жебрак”, „жебракувати”¹⁰, при тому що безпосередньо в селі поширена легенда (нижче буде згадана) про заснування села жебраками.

Одночасно К. Тищенко твердить про можливість походження назви Шубранця від урартського топоніму „Шубрія” як наслідок „можливих мовно-культурних контактів часів кіммерійських військових виправ на Урарту”¹¹, а також виводить можливе його походження від давніх германців, а саме терміна „af-sciuban” – „дати відсіч”, котрий відноситься до військової справи готів¹².

Є дослідники, котрі виводять назву села від інших стародавніх мов, відсуваючи історію її виникнення принаймні на тисячу років вглиб століть. Зокрема, С. Наливайко, котрий досліджує індоарійські паралелі в Україні, прямо заперечує науковців, стверджуючи¹³: „Шубранець – річка на Чернівецьчині, спершу нібито називалася Собранець, тому й тлумачилася як „Збірна річка”, „Річка з кількох приток”, а в XVII-XVIII столітті назва змінилася на Шубранець. Але така трансформація дещо дивна, бо, як правило, у назвах початкове *ш* міняється на *с*, а не навпаки. Назву Шубранець вірогідніше співвіднести з санскр. *shubhra* (шубгра) „блискучий, сяючий, осийний, чарівний”. В Індії є річка Шубграваті (по-українському – Шубгравця), одна з назв священної Ганги – Шубгра. Відтак Шубранець означає Блисковець, Сяєвець, Чаровець”. С. Наливайко фактично виводить і походження назви Совиця, аналізуючи походження річки Соб¹⁴ (ліва притока Південного Бугу). На його думку, вона походить від санскр. *shobha* (шобга), хінді

shobh (шобг) „краса, чарівність”, „радість, благо” та згадує індійську річку Шобгаваті-Собгаваті, по-українському Шобговиця-Собговиця (*від нас додамо – Совиця. – прим. авт.*), назва якої дослівно означає „Красовиця, Чаровиця, Гарновиця”. Отже, дослідження С. Наливайка дозволяють поєднати дві, здавалося б, абсолютно різні назви – Шубранець та Совиця. Цей момент є доволі сильним елементом теорії С. Наливайка, проте вона потребує подальшого дослідження і додаткового обґрунтування.

Попри очевидний взаємозв'язок між назвою села та річки як народна пам'ять, так і чимало дослідників, намагаючись пояснити його походження, не наголошують на цій обставині і відшукують можливі варіанти походження назви села без зв'язку з річкою. Припускаємо і такий варіант, коли невеличкий безіменний струмок в якомусь історичному періоді отримав свою назву від назви села, через яке протікав.

Старожили села, як правило називають кілька версій походження його назви, серед яких найважливіші дві – від слова *жебраки*, та від жіночого імені *Шебра*. Найпоширенішою є версія про походження назви села від жебраків, і відома вона у кількох загалом незначних варіаціях. Зокрема, поширена наступна легенда про походження назви села: „Давно-давно прийшли на територію села три жебраки, що втекли від свого пана. На правому березі річки Шубранець заснували вони невеличке поселення, яке дістало назву Жебранець. З часом ця назва дещо змінилася і село почало називатись Шубранець. Подібні легенди, на нашу думку, є свідченням намагання мешканців села пояснити для себе походження назви у напрямку віднаходження співзвучних аналогій та побудови навколо неї художньої оповіді. Варто також зауважити, що звук „ж” у назві села ніколи не зустрічається у згадках нашого села в грамотах молдовського періоду¹⁵.

Більш розширений варіант легенди переповідає уславлений дослідник буковинської старовини Борис Тимошук, хоча й як археолог робить наголос не стільки на походженні назви села, як на взаємозв'язках легендарних свідчень із археологічними даними. Процитуємо його книгу¹⁶: „У селі Шубранець Заставнівського району старожил Іван Георгійович Радиш розповів таку легенду: наше село давно заклали три жебраки. Свої хати вони будували в жолобах (*назва урочища – прим. авт.*), вирубавши там ліс. Це місце й тепер звуть Селищем. Тоді люди жили без панів. Та скоро і сюди прийшли дідичі і завели тяжку панщину. Люди не витримали сваволі багатіїв, запалили село, церкву і пішли в Карпати. Згодом вони повернулися і заснували нове село, але вже на протилежному, лівому березі Совиці, де воно стоїть і тепер...”

За словами Б. Тимошука, „свідчення легенди про переміщення села Шубранця Заставнівського р-ну з одного берега річки на другий підтверджуються археологічними матеріалами: „спочатку село містилося на правому березі Совиці, в урочищі Селище. Тут виявлені рештки жител, найдавніші

з яких датуються XI століттям. Це давньоруське поселення існувало до XV ст. Після його занепаду на лівому березі Совиці почало розвиватися нове село, де нами виявлено рештки жител XV-XVI ст. та розкопано поховання того часу”¹⁷.

У свою чергу, дослідники походження карпатських та прикарпатських назв населених пунктів М. Худаш та М. Демчук відкидають припущення щодо можливого походження назви села від жебраків та висловлюють спробу пояснити походження подібних назв з іменем колишніх власників села. Згадані автори, як і ряд інших науковців, твердять, що навіть у випадку подібності (співзвучності) назв населених пунктів із якимись географічними чи подібними термінами, все-таки населені пункти отримали свої назви від перших феодалів, котрі володіли ними (а вже прізвиська панів, у свою чергу, могли виникнути і від географічних чи інших умов).

Загалом вони досліджували походження схожого за назвою поселення у Снятинському р-ні Івано-Франківської обл. – Зібранівка. При цьому виявляються кілька вкрай цікавих моментів. Так, зазначене село, як і Шубранець, згадується у джерелах також під різнописаннями, зокрема – *Żebrowka* (польською, у нашому випадку аналог назві Жебранець), а також як *Sobranowka* (польською, аналог Собранець). До того ж, серед населення поширена легенда, нібито назва села походить від жебраків – повну аналогію спостерігаємо і в Шубранці. Так от, на думку згаданих дослідників, назва села не може походити від слова „Жебраки” або „жебрати” і відповідно носити назву Жебранівка (читаймо „Жебранець”. – В. М.), оскільки „такі іронічно-зневажливі назви, як правило, дуже рідко піддаються перетворенню з часом”, і відповідно назва до нинішнього часу б не змінилася. Водночас згадані автори пишуть і наступне: „не могло бути первісним варіантом сучасного *Зібранівка* і утворення *Собранівка* від дієприкметника *собран [ий] < собирать*, оскільки українській мові ця фонетико-морфологічна конструкція не властива”¹⁸.

Щодо назви зазначеного села (Зібранівка) автори доходять до таких цікавих для нас висновків (наведемо їх скорочено, оскільки оригінал перенасичений лінгвістичними термінами; читаючи, слід вносити певні зміни відповідно до Шубранця)¹⁹: „**Зібранівка**. Первісним варіантом назви цього населеного пункту був варіант *Зебранівка*, перетворений у сучасне *Зібранівка* шляхом народної асоціації зі словом *зібрати*. Первісне *Зебранівка* утворене від особової назви *Зебран*. Первісне значення – населений пункт, у якому проживає (або яким володіє) *Зебран*. Особова назва *Зебран* виникла від первісного варіанта *Себрань* або є скороченням від більш повних імен *Се [бе] брань*, *Се [ли] брань*, *Се [ми] брань* або подібних, в тому числі тих, які нині не існують, але про їх існування в минулому свідчать імена з компонентами **Себе-, Сели-, Семи-** типу *Себедрагь*, *Себехлебь*, *Селиславь*, *Семиславь*, а також імена з компонентом – **бран**”.

Отже, якщо йти за логікою вказаних дослідни-

ків, назва Шубранець виникла від імені власника села Себрана. Можна навіть припустити, що того ж таки самого, що володів вказаним селом у нинішній Івано-Франківській обл. Враховуючи, що назва могла виникнути в часи перебування області і села у складі Київської Русі, такий розвиток подій не є таким уже й неможливим. На нашу думку, попри досить розлоге наукове філологічне пояснення утворення назви села від імені Себран є малоімовірним. У більш широкому контексті увагу дослідника не може не привернути схожість назв низки сіл Снятинського р-ну із селами Заставнівського р-ну краю. Поряд із вже згаданою Зібранівкою розташоване Задубрівці (аналогія із сусідньою із Шубранцем Задубрівкою), а також розташоване неподалік село Вікно, назва котрого аналогічна селу Вікно на Заставнівщині (при цьому, тлумачення науковцями назви заставнівського та снятинського Вікна однакові).

Цікавим є і висновок авторів, що форми на *-ець* (Володимирець, Монастирець, додамо Шубранець) є вторинними, виникли від матірньої назви (Володимир, Монастир, Шубран (Себран) у значенні „малий, молодший”). Найбільш імовірно, що таке утворення пов'язане із переселенням села з одного місця на інше, що мало місце і на прикладі Шубранця.

З-поміж інших спроб, окрім намагання вести походження назви села від його власника Себрана, пояснити назву села у контексті відантропонічних утворень дає нам також записана від старожилів села легенда про дівчину Шебру, від імені якої і походить назва села. Оповідь записана і опублікована вже згаданим В. Кукульняком, котрий чув її від покійного вуйка Фрима (Василя Дмитрюка)²⁰. Якщо дуже стисло переказати її зміст, легенда зводиться до наступного: „На території села, де й нині є джерело, оселилася молода пара. Поступово біля них оселялися й інші прийшли люди. В них народилися діти, серед яких наймолодшою була дівчинка Шебра. Її дуже любили її брати і сестри, але одного разу, коли Шебра гуляла берегом річки, налетів триголовий змії і забрав її в невідомий край. Пішли брати її шукати, але так і не повернулися. Річка стала мілкою і болотистою, її води кудись зникли. Село почало переноситися на лівий берег річки, бо на правому людям не щастило. Але сумну красуню Шебру односельці не забували і всією громадою вирішили назвати село Шебранець. З плином часу змінилась одна літера, і стало воно називатися Шубранець”.

Ця легенда виводить його назву від особового імені Шебра, котре, правда, окрім вказаної легенди більше ніде не згадується. Також цінним з точки зору походження села можуть бути згадки про те, що утворилося не стільки розростанням роду Шебри, скільки внаслідок прибуття нових поселенців до вже обжитого місця, що дає певні аналогії із тлумаченням назви як зібрання різного люду. Також важливим для нас є згадка про переселення людей з правого берега річки на лівий. Звісно, згадку про

триголового змія не слід розуміти буквально – у народній уснопетичній творчості таким чином часто уособлюються набіги кочівників, котрі мешкали у Північному Причорномор'ї та межували з слов'янами, які яскраво описані у давніх літописах Київської держави. До того ж, саме навала монголо-татар, найвірогідніше, і призвела до переселення селян на інший берег річки. Попри значний домішок художнього вимислу (розповідали ж їх, як правило, дітям, що накладало свій відбиток на стилістику розповіді) низка історичних паралелей не дозволяє повністю відкинути цю легенду як неісторичну, проте пояснення власне назви Шубранець таким чином нас не задовольняє.

На нашу думку, значно більшу вірогідність і перспективу мають пошуки походження назви села від географічних умов проживання, особливостей місцевості, у якій розташоване село. Додатковим свідченням на підтримку такого шляху пошуку походження назви Шубранець слугує той факт, що назви сусідніх із Шубранцем сіл у Заставнівському р-ні також ведуть свої назви від особливостей місцевості, на якій вони розташовувались. Так, сусідня Рогізна – від рогозу (очерегу, чи комишу), якою були зарослі повсюдні болота. Добринівці – походять від „дубрава” – ліс, відповідно Задубрівка – „місцевість за лісом”, Валява – від румунського слова *vale* – долина. Більш віддалені приклади – Репужинці від латинського *гіра* – берег, Вікно – від слова „вікно”, що означає розводдя, стояча вода²¹. Проте стосовно Шубранця ніхто із дослідників пошуком „природних” основ походження його назви не займався. Тож спробуємо запропонувати і ряд власних припущень стосовно можливого походження назви села, навівши на розгляд читача відповідні обґрунтування.

На нашу думку, зважаючи на заболоченість місцевості, котра спостерігається і нині у руслі річки і численних струмків, відсутність лісів, можна припустити, що назва села могла походити від назви трав, або які ростуть в заболоченій низині, або котрі вкривали навколишні толоки і сприяли розвитку тваринництва.

У цьому контексті привертає увагу *шувар*, котрий ймовірно у давнину буйно оповив низинну болотисту місцевість (поширена переважно на заході України назва айру, інші народні назви – лепеха, татарське зілля, татаринник). Пахучим листям шувару застеляють у хагах глиняні долівки, прикрашають житла, а у багатьох місцевостях в Україні на Зелені свята ним прийнято прикрашати свої будинки. Припускаємо, що назва села утворена від двох слів – *шувар* і *ниць* – низовина, у якій густо росте шувар. Або лише від слова „шувар” із додаванням форми на *-ець* після переселення села з одного берега річки на інший. Така теорія одночасно може дати і пояснення походженню назви однойменної річки. Не виключено, що назву селу дало населення, котре передувало безпосереднім нашим предкам, оскільки пам'ять про такий момент втрачена, а слово *шувар* у селі є невідомим. А

прагнення мешканців зрозуміти походження такої дивної назви породило теорію про „Собранець” та „собраніє”.

Інший запропонований нами варіант походження назви села також має певні дакійські впливи і пов'язаний із поширеною пасовищною культурою м'ятлик, який румунською називався як *șuva*. Мятлик луговий (лат. *Poa pratensis*, інші його назви мітлиця, м'ятлиця, мітлюг, тонконіг, нечуй-вітер) і нині використовується як цінна кормова, сінокісна та пасовищна кормова рослина. Його ріст припиняється пізньої осені, набагато пізніше інших трав, і під сніг мятлик йде ще зеленим. Навесні він перший із усіх трав починає зеленіти, пробиваючись з-під снігу – такі його характеристики могли вплинути на асоціацію села з рослиною.

Особливо цікавими є аналогії у походженні назв сусідніх Шубранця та Рогізни. Назва останньої походить від рослини Рогіз (Turpha). Рогізна, як і Шубранець, значною мірою розташовані на болотистій місцевості, де ці рослини часто зустрічаються. Також цікаво, що як і слово *rogiz*, так і *шувар*, та й *м'ятлик* нині практично не зустрічаються, натомість мають інші за звучанням свої аналоги (у першому випадку це комиш чи очерет). Це цікаве питання, яке може свідчити, наприклад, про різні племінні відмінності між тим населенням, котре, власне, заснувало слов'янські поселення на території цих сіл та тим, що там живе нині. Можна тут і згадати триваючу донині дискусію, які саме давньоруські племена проживали на Буковині – тиверці чи білі хорвати. Не виключено, що назву селам давало як раз не те населення, що тут проживало, а, як то часто буває, прийшло, чи принаймні сусідське, можливо, завойовники, які нав'язували свої назви місцевостям для кращого орієнтування. І відповідно давало їх своїми аналогами назв рослин. Місцева ж населення не зовсім розуміло такої назви та переінакшило її на більш звичне Собранець, нібито від собранія.

Отже, питання походження назви села Шубранець наразі слід визнати остаточно не встановленим. Наявні кілька теорій, кожна із яких має свої сильні та слабкі сторони, які засвідчують намагання пояснити назву села з різних позицій – антропоніми, за співзвучними аналогіями в різних мовах, в т.ч. стародавніх, а також від географічних умов проживання.

Найбільш історично точними з них нині є лише походження назви від особливостей формування річки, а саме збирання у великий потік численних малих річечок та струмків, а також, сподіваємось, висунута нами теорія про походження назви від рослин, що буйно поширились на болотистих луках навколо села – шувару, або ж м'ятлику. Теорію про походження назви від першого власника села Себрана вважаємо недостатньо обґрунтованою, легенди про жебраків, про збирання різного подорожнього у пошуках кращої долі люду чи про дівчину Шебру вважатимемо зразком народної уснопоетичної творчості, а спроби пояснити назву

села співзвучностями із санскритом чи перською мовою у наш час виглядають екзотичними та недостатньо доведеними. Проте практично усі зазначені теорії містять цінні для дослідників моменти та іноді дивним чином пересікаються, що не дає змогу їх остаточно відкинути і не розглядати. Так, народні легенди про утворення села від жебраків отримують певні підтвердження в археологічному матеріалі, санскритський варіант – гарно пояснює походження подвійної назви місцевої річки, перський переплітається із легендами про жебраків, запропонований нами „географічний” – із походженням сусідніх населених пунктів тощо. Остаточно питання може бути вирішено при більш прискіпливому його вивченні мовознавцями, істориками, археологами, географами та іншими науковцями. Відтак остаточно розв'язання питання допоможе краще зрозуміти як ранню історію села, так і загалом культурні взаємовпливи на Буковині того часу.

¹ Див.: Карпенко Ю. О. Топонімія Буковини. – К.: Наук. думка, – 1973; Янко М. Топонімічний словник України. – Київ: Знання. 1998.

² Наливайко С. Тисяча найновіших тлумачень давніх українських назв, імен, прізвищ (на індоарійському матеріалі). – К.: Вид-во „Євшан-зілля”, 2008. – 360 с.; Наливайко С. Давньоарійські імена, назви, терміни: проєкція на Україну. Довідник. – К.: Інститут українознавства, 2009. – 504 с.; Тищенко К. Іншомовні топоніми України: Етимологічний словник-посібник. – Тернопіль: Мандрівець, 2010. – 240 с.; Тищенко К. Забуті габри-вигнанці // Україна. Наука і культура. – 2009. – Випуск 35. – С.218-248.

³ З текстом грамоти, в котрій вперше згадується назва села Шубранець, читай тут: Costachescu M. Documentele Moldovenesti înainte de Stefan cel Mare. Volumul I. Documente interne. Urice, (Ispisoace), Surete, Regeste, Traduceri. 1374-1447. Iași: „Viața Românească” S. A., 1931.

⁴ Буковина. Загальне краєзнавство, укладене крайовим жандармським командуванням №13 ц.-к. жандармерії з нагоди 50-річного ювілею славетного правління його імператорської і королівської апостольської величності нашого всемілостивого імператора і верховного головнокомандуючого [Франца Йосифа]. Пер. з нім. – Чернівці: Зелена Буковина, 2004. – С. 283.

⁵ Карпенко Ю. О. Топонімія Буковини. – К.: Наук. думка, – 1973. – С.207.

⁶ Там само. – С. 186-187.

⁷ Янко М. Топонімічний словник України. – Київ: Знання. 1998. – 432 с.

⁸ Довідник з археології України. Хмельницька, Чернівецька, Закарпатська області. – К.: Наук. думка, 1984. – С.132.

⁹ К. Тищенко вважає, що наслідком цих подій є численні назви, що починаються на Щерб, Габр-, Граб-, Гавр-, Явор-. Зокрема, за його даними, перська основа, можливо, наявна у назві багатьох сіл Заставнівщини: „ВИМУШів, БРІДок, ЯБЛунівка, ПОГОРІЛівка, РЕПУЖенці (від латинського герупанс – „сретик”, від герупаге – „відкидати (віру)”, ХРЕЩатик, САМушин (саманіди), МУСОРівка < Миср “Єгипет”, ШУБРАнець < джабр-?, ЮРківці < Ахура” [див. Тищенко К. Забуті габри-вигнанці // Україна. Наука і культура. – 2009. – Випуск 35. – С.218-248.].

¹⁰ Детальніше дивись: Тищенко К. Забуті габри-вигнанці // Україна. Наука і культура. – 2009. – Випуск 35. – С.218-248.

¹¹ Тищенко К. Іншомовні топоніми України: Етимологічний словник-посібник. – Тернопіль: Мандрівець, 2010. – С. 39.

¹² Там само. – С. 81.

¹³ Наливайко С. Тисяча найновіших тлумачень давніх українських назв, імен, прізвищ (на індоарійському матеріалі). – К.: Вид-во „Євшан-зілля”, 2008. – С.334.

¹⁴ Там само. – С. 254-255.

¹⁵ Стосовно варіантів написання назви села давні молдавські грамоти фіксують такі його різнописання: у грамоті від червня 1620 р. село іменується як *Собранчик*, від вересня 1640 р. – *Шубранець*, від 1660 р. – *Субранець*, згодом того ж року – *Субранчик* (тут дослідник В. Балан навіть вдається до коментаря: „Субранчиком є село Шубранець”), у грудні 1764 згадується як *Зубранець*, у жовтні 1785 – *Субранець*. Відповідно, за цими даними, неможливо проаналізувати еволюцію назви села та перехід звуку С у її назви на Ш. [Див. Balan Teodor. Documente bucovinene. Vol.1-6]. Водночас, мова йде про українську транскрипцію з румунської мови, якою переказані опубліковані стародавні грамоти у 30-х роках ХХ століття румунським дослідником В. Баланом – оригінальні тексти, написані кирилицею, наразі нами не віднайдені.

¹⁶ Тимошук Б. О. Зустріч з легендою. – Ужгород: Карпати, 1974. – С.62.

¹⁷ Там само.

¹⁸ Худаш М. Л., Демчук М. О. Походження українських карпатських і прикарпатських назв населених пунктів (відантропонімії утворення). – К.: Наук. думка, 1991. – С.126-127.

¹⁹ Там само.

²⁰ Повністю тексти легенд з історії Шубранця читайте безпосередньо у книзі автора: Кукульняк В. Д. Стежками отчого краю. – Чернівці: Місто, 2005.

²¹ Буковина. Загальне краєзнавство... – С. 220, 257, 268, 269, 288, 293.

Васи́лий Мусте́ца
(Черновці)

ПРОИСХОЖДЕНИЕ НАЗВАНИЯ СЕЛА ШУБРАНЕЦ ЗАСТАВНОВСКОГО РАЙОНА: ЛЕГЕНДЫ, ТЕОРИИ, ПРЕДПОЛОЖЕНИЯ

В статье исследуется вопрос происхождения названия села Шубранец Заставновского района Черновицкой области, делается попытка сопоставить народные легенды о её происхождения с научными исследованиями, собрать имеющиеся объяснения возможного его происхождения и выдвинуть собственные теории, в главных чертах очерчивает раннюю историю села.

Ключевые слова: легенда, село, теория, славяне, поселение, название, версия, нищие, шувар, Шебра, собрание, речка

Vasyl' Musteca
(Chernivtsi)

PROVENANCE OF THE NAME SHUBRANEC' AT ZASTAVNA DISTRICT: LEGENDS, THEORIES, SUPPOSITIONS

The article explores the origin of the name of the village Shubranets Zastavnavsky district, Chernivtsi region, attempts to compare the folk legends about its origin and intelligence scholars to gather available to explain the possible origin and propose their own theories to describe the main features of the early history of the village.

Key words: legend, village, theory, Slavs, settlement, title, version, beggars, Shuvar, Shebra, collection, river.